

NOVICE

kmetijskih, rokodelnih in narodskih reči.

Odgovorni vrednik *Dr. Janez Bleiweis.*

Tečaj VIII.

V sredo 26. rožnika (junija) 1850.

List 26.

Priporočilo reje židnih gosenc ali sviloprejk. *)

Ljubi kmetovavci! Dostikrat ste že od svojih sinov slišali, ki so na Laškim vojaki bili, de imajo Lahi denarja dovolj. Ravno takó so vam gotovo tudi pripovedovali, de se Lahi z rejo sviloprejk močno pečajo, kar jim veliko denarja v deželo privabi.

Sviloprejke so majhne živalice in našim škodljivim gosencam močno podobne; te živalice svilo (žido) predejo, iz ktere se toliko drage obleke za ženske in možke napravi, to je, kikelj, podjopčev, pripasov, rut, čapic, trakov i. t. d. tudi večidel cerkvenih oblók je svilnatih, kterih se pa veliko in na debelo ne da omisliti zavoljo ljudi, ki se na svetu množijo in od léta do léta krasniši in dražji oblačijo.

Nobeno delo na deželi ne da takó malo opraviti, kakor klaja in snaženje sviloprejk, in ravno zató nemorejo pri nobenim delu na deželi otroci in hromi in opešani ljudje toliko opraviti, kakor pri sviloreji.

Nobena veja kmetijstva ne potrebuje takó malo potroškov, kakor ravno sviloreja; zakaj, kdor ima le nekoliko murbinih drevés, zamore tudi v svoji navadni kmetiški hiši 10 do 12 funtov židnih mešičkov (kokonov) le na kacih deskah ali pa lesah, kakoršne se za sadje sušiti rabijo, v malo tednih pridelati.

Noben oddelek kmetijstva tudi toliko pridelka ne prinese kakor sviloreja; en sam otrok od 10 — 12 lét in en star in boléhen mož sta dovolj 20,000 svilnih čerčičev celi čas, dokler se ne zapredejo, to je, 34 dni preživiti, zapredene mešičke pobrati in kar je k temu treba v desetih dneh opraviti.

Za 20,000 čerčičev je tudi dovolj 240 štirjaških čevljev prostora, kteri napredejo v 44 dneh na Štajarskim 50 funtov žide, ktero društvo svilopreje na Štajarskim funt po 50 kr. plačuje, in po tém takim se dóbi za 50 funtov omenjene žide v kokonih 41 gold. in 40 kr., ktere sta si otrok in star mož v 44 dneh prislužila.

Iz tega vidite, ljubi kmetje, de si nikjer takó lahko in takó hitro pri kmetii toliko dobička pridelati ne morete, kakor pri sviloreji, in ravno zató imajo vaši sinovi tudi prav, ker pravijo, de si Laški kmetovavci nar več svojiga premoženja pri sviloreji pridobé.

Naj večí korist, ki si jo kmetovavci po sviloreji privabijo, sta tudi cesarica Marija Terežija in nje sin cesar Jožef II. že pred več kot 80 léti spoznala in kmetovavcam serčno in v živo priporočevala, se z njo pečati. Sviloreja pa v deželi le takrat veliko koristi prinese, ako se je kmetovavci sploh zraven svojiga kmetovanja od polovice véliciga travna do konca

rožnika poprimejo, ker ravno v tem času nimajo nobeniga poglavitniga dela pri svojim kmetovanju.

Če hočejo posestniki svilorejo vpeljati in na visoko stopnjo povzdigniti, morajo skerbeti, de murbinih drevés dovolj zaredé in se s svilorejo le toliko časa pečajo, dokler se je kmetje poprimejo, in začnú sami židne červe rediti.

Se je ljubezen do sviloreje enkrat pri kmetu vnela, potem še le bodo imeli naj večí korist od reje murbinih drevés, ker bodo perje majšnim posestnikom, kmetam, kajžerjem, sabenjcam i. t. d. lahko po nar nižji ceni — funt po pol ali pa po krajcarji — prepustiti zamogli.

Naj večí posestniki in gradniki zamorejo pri kmetu s svojimi koristnimi izgledi nar prej h kaki reči ljubezen obuditi, in če se bodo sviloreje poprijeli kakor gré, bodo deželo gotovo v malih létih na večí stopnjo premoženja povzdignili, in zató jim bodo tudi vnuki in vnukov vnuki hvalo po širokim in dolgim prepévali na veke in veke! —

Dobrovoljna beseda, kako naj se kmet pri odkupovavnih komisijah grajšinskih davšin zaderži, kteri se želi škode varovati.

I. Namen in pomen vzdignjenja grajšinskih davšin po patentu 7. kimovca 1848.

Dan za dan vidim, kako ubogi kmetje neprav zapopadejoče opravila odkupovavnih komisij v svojo lastno in svojih naslednikov veliko škodo le vedno in enoglasno trobijo: „Cesar so dali oznaniti, de so vsi gosposkini davki proč, in de grajske gosposke nimajo nič več od kmetov terjati.“ To je resnično, in pri tem tudi ostane. Vse grajšinske davšine so vzdignjene, in grajšine nimajo pravice kteriga koli opravila ali davka od svojih nekdanjih kmetov terjati. Pa s temi besedami presvetli Cesar niso rekli, de za vse te vzdignjene davšine ne bo treba nič plačati; marveč v ravno tisti postavi, ki je davšine preklicala, namreč v patentu 7. kimovca 1848 in 4. sušca 1849, se bere pristavek, de vse grajšinske davšine so proti nekolikšnemu odškodvanju vzdignjene. Kdor tega ne verjame, naj gre k svojim nadžupanam (Oberrichter) naj si da pokazati gor imenovana patenta, in naj ju sam z lastnimi očmi pregleda in preiše, tode ju mora od začetka do konca prebrati.

Kakó bi tudi móglo biti mogoče, de bi vladarstvo enimu delu ljudstva, namreč grajšakam vse premoženje proč vzelo in ga drugim delu ljudstvu, namreč kmetam, podelilo.

Za tako varstvo pravic, in za tako slabo spoštovanje deržavnih in čerkavnih postav bi se mogel vsaki deržavljan lepo zahvaliti, kteri v deržavi iše varstva svoje osóbe in svojiga premoženja, in za to velikim potroškam vladarstva obile davke odrajuje. Vladarstvo je postavljeno, de nas krivice varje, ne pa de bi nam samo

*) Iz nagovora, s kterim še začnejo hvale vredne nove bukve slavniga prof. Hlubeka od reje murbinih drevés in židnih gosenc, ki se bojo tudi v slovenski jezik prestavile. Vred.